

'ONTSNAPT AAN DE BEELDENSTORM' ONTROERT

Innigheid teder verbeeld

Llewellyn Bogaers

Laatmiddeleeuws Utrecht heeft vol gestaan met religieuze kunst. De tientallen kerken, kloosters en kapellen herbergden een paar honderd altaren en zij moeten prachtig uitgedost geweest zijn. Van die beeldrijkmakerij is maar een fractie bewaard gebleven. De veelal gehavende objecten die nu in Museum Catharijneconvent te zien zijn, getuigen nog steeds van de expressiviteit van de laatmiddeleeuwse Utrechtse beeldhouwkunst. Bovenal laten zij zien wat religiositeit in die tijd betekende.

De opbouw van de tentoonstelling is verrassend. In de eerste zaal zijn vooral resten van beelden te zien: een hand, of een vermolmd stuk hout waarop bij goed kijken een voet zichtbaar wordt. Het lijkt wel alsof ze door de verminkingen aan zeggingskracht winnen. Ze zijn onmiskenbaar door een meesterhand gemaakt. Als al zoveel liefde aan de dag gelegd is voor details, wat voor uitstraling moet dan het geheel gehad hebben?

De beelden geven een intieme impressie van het leven van Christus: het contact met zijn moeder, de warmte in hun gezin, de openheid waarmee hij in het leven stond, zijn ontmoetingen, zijn lijden, zijn navolgers. Veel beelden stralen een liefde en betrokkenheid uit die de toeschouwer doet glimlachen. Het is dan ook de moeite waard om vooral zelf te kijken. Het gidsje is verhelderend, maar spreekt toch een meer cognitief hersendeel aan. In de verstillingsvinden uw ogen als vanzelf het detail dat er toe doet: het lammetje dat opklimt tegen de benen van de H. Agnes, het hoofd van het Christuskind dat rust

* Detail van het beeld 'Maria met Kind op de maansikkel': het kind rust tegen de wang van de moeder (circa 1525-1530).

* Gehavende hand, afkomstig uit de Maartenskerk te Doorn (circa 1520-1530).

tegen de wang van zijn moeder. De beelden drukken vertrouwen, overgave en transcenden-

tie uit: we zijn in Gods hand, ook als het leven moeilijk is. Pregnant komt dit tot uiting in een beeldengroep die de wake in de Hof van Olijven tot onderwerp heeft. Christus weet dat hij gevangen genomen zal worden. Zijn drie geliefde apostelen zijn in slaap gevallen en hij moet alleen de komende verschikkingen onder ogen zien. Toch heft hij zijn ogen en handen op naar zijn Vader en getuigt hij: "Vader, niet mijn wil, maar uw wil geschiede".

Intimiteit

Deze tentoonstelling geeft een intiem inkijkje in de laatmiddeleeuwse religiositeit. Niets van wat hier te zien is, is afschrikwekkend of angstig. De beeldvoorstellingen uit middeleeuws Utrecht getuigen van een God die nabij en betrokken is. Hier zien we de intentie en intimiteit van de *Navolging van Christus*, het handboek van de Moderne Devotie, verbeeld. De beelden zijn niet statisch of homogeen. De makers hebben allemaal hun eigen kenmerken. In weerwil van vroegere historische opvattingen is goed te zien dat de laatgotische kunstenaars al lang voor de renaissance het geheim van het perspectief en van de anatomie kenden. Bovenal

verstonden zij een kunst die nadien verloren is gegaan: zij konden transcendentie zichtbaar maken, en emoties en zieleroerselen. In de tentoonstelling wordt zichtbaar hoe de laatgotische innigheid plaats gaat maken voor het soberder lijnenspel van de renaissance, dat gestileerder en afstandelijker is.

Reformatie

In de inleidende diavoorstelling blijft de rol van de reformatie onderbelicht. Zij wordt vooral in kerkelijk-religieus perspectief geplaatst. Dat de beeldenstormen plaatsvonden in een roerig tijdgewricht en vooral het werk waren van radicalen met politieke en sociaaleconomische aspiraties blijft buiten beschouwing. Als motief voor de beelden wordt in de diavoorstelling en in de catalogus vooral gerefereerd aan de herinneringscultuur en aan argumenten als prestige en zielenheil, maar dit perspectief verklaart de innigheid niet. De beelden laten zien dat 'de ziel' een levend en actueel begrip was: de kunstenaars hadden het vermogen om de ziel te visualiseren en mensen tot in hun ziel te raken. Als zodanig overstijgen de beelden het dualisme, zijn zij balsem voor de ziel en tot op de dag van vandaag een inspiratiebron. Dat heeft niets met heiligen- of beeldverering te maken. In de toeschouwer wordt iets puurs aangeraakt, een besef van 'het ware, het goede en het mooie', ook in haar of hem. In het publieke domein weten wij nu eigenlijk niet meer zo goed raad met deze waarden, ook al zijn zij van essentieel belang voor mens en samenleving.

De tentoonstelling 'Ontsnapt aan de Beeldenstorm' is tot 25 februari in Museum Catharijneconvent te zien.

Dr. Llewellyn Bogaers schreef een dissertatie over de laatmiddeleeuwse religiositeit: 'Aards, betrokken en zelfbewust', zie www.levendverledenutrecht.nl.

* Christus bidt in de Hof van Olijven (laatste kwart vijftiende eeuw).

Barokconcerten op zaterdagmiddag

Zaterdagmiddag 8 december om half vier geven de Cantores Martini, begeleid door een instrumentaal ensemble. een concert in de Domkerk. Op het programma staan: 'Petits motets' uit de Franse Barok van Jean Baptiste Lully en Michel-Richard Delalande.

Een week later, op 15 december, staat de Zaterdagmiddagmuziek in de Domkerk opnieuw in het teken van de barokke muziekstijl. Sopraan Tanja Obalski verleent haar medewerking aan een optreden van Het Barokensemble. Uitgevoerd worden de werken La Françoise van de componist François Couperin (1668-1733), 'Orphee' van Louis Nicolas Clérambault (1676-1749) en 'Samson' van Elisabeth Jacquet de la Guerre (1665-1729).

Beide concerten beginnen om half vier en zijn gratis toegankelijk. Er wordt wel vijf euro per bezoeker verwacht bij de collecte aan de uitgang.

Culturele Karavaan in Triumfatorkerk

Op zaterdag 8 december is de Culturele Caravaan in de Triumfatorkerk. Het festival begint om 19.00 uur en biedt zang, dans, poëzie, visuele kunst en een 'Eat&Meet'.

De Culturele Caravaan staat dit jaar in het teken van Licht. Licht speelt in veel religies en culturen een belangrijke rol wat tot uiting komt in allerlei schitterende teksten, muziek en rituelen. (Jonge) talenten uit Kanaleneiland hebben zich door het thema Licht laten inspireren en brengen samen met professionals een prachtig gevarieerd programma. Monica Akihary creëert samen met koren en zangers van verschillende religieuze achtergronden een prachtige nieuwe compositie Sacred Songs die tijdens het festival in première gaat. Danseres Kalpana Raghuraman brengt met jonge danseressen het Lichtjesfeest Divali tot leven in een choreografie waarin Indiase traditie versmelt met moderne dans. Hostess is culturele duizendpoot Gabriel Erlach (UitdeWijk). Burgemeester Wolfsen opent het programma. Voor meer informatie, zie www.culturelekaravaan.nl.

Kerstmusical in de Oranjekapel

Argwaan, Hoogmoed, Haat, Jaloezie, Trots, Paniek, Angst, Ongeloof...

In de kerstmusical 'Heer Anti en het kerstkind' zijn dit antistoffen die gezaaid worden; en kunnen die het 'winnen' van het kerstkind?

Bent u ook nieuwsgierig? Alle talenten van onze kleine gemeenschap hebben zich gebundeld en vertellen u het verhaal, en zingen daar ook bij! U bent welkom op donderdag 13 december om 18.00 uur, met aansluitend een maaltijd (opgave bij Els Spierings, els.spierings@planet.nl, telefoon 271 9342) of bij Ria Beverwijk, riabeverwijk@tiscali.nl 2444 811). De musical wordt nogmaals opgevoerd op vrijdag 14 december om 20.00 uur, met aansluitend chocomelk met kerstbrood.

* Christus ontmoet de Samaritaanse vrouw bij de waterput (circa 1530).